

Nr 34.

Ankom till riksdagens kansli den 2 juni 1924 kl. 11 f. m.

Konstitutionsutskottets memorial i anledning av en inom andra kammaren jämlikt § 57 riksdagsordningen gjord anmälan om anledning till anmärkning mot statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet.

Sedan enligt protokollsutdrag från andra kammaren av den 21 maj 1924 herr *Rydén* inom kammaren yttrat, att anledning förefunnes till anmärkning mot statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, varom remiss begärdes till konstitutionsutskottet, inför vilket anledningen skulle uppgivas, har jämlikt föreskriften i § 57 riksdagsordningen detta yttrande tillika med ett av herr *Rydén* i sammanhang härmed avlämnat förseglat konvolut blivit till utskottet överlämnat.

Ifrågavarande förseglade konvolut befanns vid öppnandet innehålla en skrivelse av följande lydelse:

Till Riksdagens Konstitutionsutskott.

I den proposition (nr 96) angående upprättande av praktiska ungdomsskolor, som av Kungl. Maj:t förelades 1918 års riksdag, upptog jag såsom föredragande departementschef frågan om *tiden för barnens avgång från folkskolan*. Såsom framgår av referatet av folkundervisningskommitténs hemställan i denna del (prop. sid. 148) och av myndigheternas yttranden häröver (sid. 152) ansågos bestämmelser i detta hänseende erforderliga för att giva fortsättningsskolan en tillräckligt stark grundval. Å sid. 163 i propositionen utvecklade jag närmare min uppfattning angående *minimiåldern för barns avgång från folkskolan*, därvid jag förklarade mig vilja förorda folkundervisningskommitténs förslag i detta hänseende med viss i propositionen angiven mindre förändring. Riksdagen upptog i sin skrivelse (nr 248) detta uttalande till omprövning (sid. 17—18) och uttalade därvid bl. a.: "*Riksdagen vill alltså uttala sig för en bestämmelse såväl därom, att lärjunge icke må tillåtas avgå från folkskolan före det kalenderår, under vilket han fyller tretton år, som ock därom, att lärjunge icke må på grund av fattigdom lämna folkskolan med blott inhämtad minimikurs enligt § 48 i folkskolestadgan före skolålderns slut.*"

I anslutning till detta riksdagens uttalande utfärdades förordning om ändrad lydelse av bl. a. § 35 mom. 3 i då gällande folkskolestadga, vilken bestämmelse jämväl oförändrad kvarstår i den förnyade folkskolestadgan den 26 sept. 1921.

Enligt den rättspraxis, som å förevarande område framvuxit, kan Kungl. Maj:t icke, sedan riksdagen, på sätt här ägt rum, uttalat sin mening, ensidigt i administrativ väg dispensera från ifrågavarande föreskrift. Kungl. Maj:ts beslut i anledning av dispensansökningar från bestämmelser, som på detta sätt

tillkommit, pläga formuleras sålunda: Kungl. Maj:t har funnit ansöknigen "icke kunna bifallas".

Genom beslut den 25 sistlidna april biföll Kungl. Maj:t, på statsrådet Clasons hemställan, en av hemmansägaren Klas Mokvist i Högstorp gjord ansökan, att hans son Rune Per Holger, född den 13 maj 1912, vilken från och med höstterminen 1923 tillhörde Furuby folkskolas sjätte klass, måtte få vid slutet av vårterminen 1924 utexamineras från folkskolan, oaktat han icke uppnått den för avgång därifrån föreskrivna åldern.

Då av de akten i ärendet (diarienummer 570/1924) tillhörande handlingarna framgår, att förevarande beslut icke beror på ett förbiseende av sättet för tillkomsten av § 35 mom. 3 i gällande folkskolestadga, och då beslutet såsom prejudikat är ägnat att sönderbryta en av grundvalarna för 1918 års ungdomsskolereform, har jag ansett mig icke kunna underlåta att, i den ordning § 57 riksdagsordningen föreskriver, anmäla, att anledning till anmärkning finnes mot statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, och får jag härmed inför utskottet uppgiva anledningen härtill.

Stockholm den 21 maj 1924.

Värner Rydén.

På därom hos vederbörande i anledning av förestående anmälan gjord framställning hava till konstitutionsutskottet överlämnats dels utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden den 25 april 1924, i vad det ifrågavarande ärende gäller, dels de till ärendet hörande handlingar. Av nämnda protokoll och handlingar inhämtas i huvudsak följande.

I framställning till Konungen den 7 sistlidna februari anhöll hemmansägaren Klas Mokvist, Högstorp, att hans son Rune Per Holger utan hinder av att han först den 13 maj 1925 uppnådde den ålder, som vore stadgad för att få utexamineras från folkskolans högsta klass, finge med då instundande vårtermins slut utexamineras från Furuby folkskolas högsta klass, 6:te klassen, vilken han sedan ett halvt år tillbaka tillhört. Vid framställningen var bl. a. fogat terminsbetyg, utvisande att omförmälde Rune Per Holger Mokvist såsom lärjunge i Furuby folkskolas sjätte klass vid sistlidna hösttermins slut den 4 december 1923 erhållit följande vitsord, nämligen i ämnena kristendomskunskap, modersmålet — såväl läsning och muntlig framställning som skrivning och språklära —, räkning, geometri, naturkunnighet och historia: med beröm godkänd, i ämnena geografi, teckning samt gymnastik och lek: med nöje godkänd, i välskrivning: godkänd, och i sång: icke fullt godkänd, varjämte samma betyg vitsordade, att han under sin skoltid ådagalagt mycket god flit och mycket gott uppförande. Över ansöknigen anmodades den 18 februari domkapitlet i Växjö att efter vederbörande skolråds och folkskolinspektörs hörande avgiva utlåtande. Detta avgavs den 19 mars, därvid domkapitlet, med överlämnande av skolrådets och folkskolinspektörens tillstyrkande yttranden i ärendet, jämväl för egen del tillstyrkte bifall till den gjorda framställningen. Ärendet remitterades därefter till skolöverstyrelsen, som i utlåtande den 29 mars erinrade om riksdagens i ämnet gjorda uttalande i skrivelse den 24 maj 1918 (nr 248) i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upprättande av

praktiska ungdomsskolor jämte i ärendet väckta motioner och därefter anförde följande:

»I anslutning till nämnda uttalande av riksdagen föreskrives i § 35 mom. 3 i folkskolestadgan, att lärjunge, som före skolålderns slut inhämtat för avgång erforderliga kunskaper, äger rätt att bliva från skolgång befriad, dock icke före det kalenderår, under vilket han fyller tretton år.

Då Rune Per Holger Mokvist är född den 13 maj 1912 och sålunda först den 1 januari 1925 ingår i det kalenderår, under vilket han fyller tretton år, torde, på grund av riksdagens ovanberörda uttalande, den gjorda ansökningen om rätt för honom att vid slutet av vårterminen 1924 utexamineras från folkskolans högsta klass icke kunna bifallas.

På grund härav och då därjämte ett bifall till den nu gjorda ansökningen skulle göra nyssnämnda bestämmelse i folkskolestadgan helt illusorisk, får överstyrelsen i underdanighet avstyrka nådigt bifall till förevarande framställning.»

Enligt ovannämnda statsrådsprotokoll beslöt Kungl. Maj:t på föredraganden statsrådet Clasons hemställan att bifalla ansökningen i fråga.

Till belysning av innebörden och betydelsen av den bestämmelse i folkskolestadgan, om vars tillämpning i förevarande ärende varit fråga, torde böra nämnas, att föredragande departementschefen i sitt yttrande till statsrådsprotokollet den 15 februari 1918 angående upprättandet av praktiska ungdomsskolor anförde bland annat följande. Oberoende av huru arbetet på folkskoleväsendets förbättring i övrigt fortskredde, kunde redan för det dåvarande vissa anordningar av mera allmän natur vidtagas, som vore ägnade att möjliggöra, att barnen vid övergången till fortsättningsskolan nått en sådan åldersmognad och förvärvat så stora kunskaper, att de med framgång kunde deltaga i fortsättningsskolans undervisning. Folkundervisningskommittén hade i detta avseende framlagt förslag, som bland annat innebure, att lärjunge icke skulle få avgå från folkskolan före det kalenderår, under vilket han fyllde tretton år. Någon egentlig utsträckning av skolplikten i folkskolan innebure detta förslag i själva verket icke, eftersom det fölle inom ramen av vad ända från vår första folkskolestadga av år 1842 funnes stadgat om barnens skolålder, eller att denna sträckte sig till och med barnens fjortonde år. Förslaget innebure endast ett konsekventare tilläpande av detta stadgande. För sin del ville föredragande departementschefen förorda detta förslag men ansåge dock, att detsamma borde såtillvida erhålla en ändrad avfattning, som det borde stadgas, att lärjunge icke skulle få avgå från folkskolan förrän efter avslutandet av det läsår, under vilket han fyllde tretton år.

I sitt i ämnet avgivna utlåtande anslöt sig statsutskottet till den uppfattningen, att bestämmelser i nu angiven riktning borde komma till stånd. Utskottet ville därför ansluta sig till det framlagda förslaget, dock närmast sådant det avfattats av folkundervisningskommittén. I enlighet härmed uttalade utskottet att det ville »förorda» en bestämmelse bl. a. »därom, att lärjunge icke må

tillåtas avgå från folkskolan före det kalenderår, under vilket han fyller tretton år.»

Riksdagen förklarade i den i ärendet avlätna skrivelsen, i vilken på sedvanligt sätt innehållet i utskottets utlåtande återgavs, att riksdagen ville »ut-tala sig för» en bestämmelse av ovan angivet innehåll.

I anslutning till riksdagens sålunda gjorda uttalande utfärdade Kungl. Maj:t den 16 september 1918 kungörelse om ändrad lydelse av vissa §§ i förnyade stadgan den 10 december 1897 angående folkundervisningen i riket. Stad-gans § 35 mom. 3 erhöll genom denna kungörelse följande ändrade lydelse (ändringarna här nedan betecknade med kursiverad stil):

3. Lärjunge, som ej vid skolålderns slut inhämtat de kunskaper, vilka fordras för avgång från skolan, skall fortfarande anses skolpliktig; varemot lärjunge, som före denna tid inhämtat för avgång erforderliga kunskaper, äger rätt att bli från skolgång befriad, *dock icke före det kalenderår, under vil-ket han fyller tretton år.*

Detta stadgande återfinnes i oförändrad form i den förnyade folkskolestadga, som utfärdades den 26 september 1921.

Enligt den uppfattning, som kommit till uttryck i herr Rydén's anmälan, skulle Kungl. Maj:t vara konstitutionellt förhindrad att meddela dispens från ifrågavarande i en administrativ författning meddelade bestämmelse, enär denna tillkommit i anslutning till ett av riksdagen gjort uttalande. Denna uppfattning kan utskottet icke dela. Kungl. Maj:t är otvivelaktigt befogad att meddela dis-pens från bestämmelser, som tillkommit i den ordning § 89 regeringsformen angiver, så framt ej därigenom riksdagens anslagsbeviljande myndighet eller grundlagsenliga rätt i övrigt eller ock enskild rätt trädes för nära. Detta gäller även i det fall, att riksdagen i en eller annan form uttalat sig för ifråga-varande bestämmelser. Det lär icke med fog kunna göras gällande, att denna Kungl. Maj:ts befogenhet skulle blivit upphävd genom konstitutionell praxis. Den omständigheten, att Kungl. Maj:t i allmänhet torde hava undvikit att meddela dispens från bestämmelser, som tillkommit i anslutning till uttalanden av riksdagen, kan icke tolkas så, att den grundlagsenliga be-fogenheten för Kungl. Maj:t upphört. Då riksdagen uttalat sig för att ett visst stadgande blir i administrativ väg utfärdat, måste det förutsättas, att riksdagen avsett, att stadgandet skall tillämpas enligt de för administrativa författningar i allmänhet gällande regler och sålunda även under vissa förut-sättningar kunna bli föremål för dispens.

Med vad nu anförts om Kungl. Maj:ts befogenhet att, oavsett riksdagens förutgångna uttalanden, dispensera från författningar, vilka utfärdats i den ordning § 89 regeringsformen angiver, har utskottet ingalunda velat giva ut-tryck åt den uppfattningen, att Kungl. Maj:t vid handläggningen av hithörande dispensärenden skulle kunna fatta beslut utan avseende på den mening, som från riksdagens sida uttalats. Det torde fastmera få anses ligga i sakens na-

tur, att, där en dylik mening på ett otvetydigt sätt kommit till uttryck, Kungl. Maj:t också, med hänsyn till riksdagens ställning i vårt statsliv, bör så långt ske kan ställa sig densamma till efterrättelse. Kungl. Maj:ts dispensrätt torde i sådana fall böra komma till användning allenast då särskilda skäl föreligga. Utskottet håller före, att denna grundsats bör gälla även vid tillämpningen av folkskolestadgans bestämmelse om minimiålder vid avgång från folkskola. Det sätt, varpå denna bestämmelse tillkommit, ger otvetydigt vid handen, att densamma är av grundläggande betydelse för den vid 1918 års riksdag beslutade skolorganisationen, och att, om stadgandets tillämpning skulle i väsentlig mån inskränkas genom meddelade dispenser, syftet med den sålunda beslutade organisationen skulle kunna bliva förfelat. Rätt till avgång bör sålunda endast medgivas i sådana fall, där stadgandets undantagslösa tillämpning skulle leda till obilliga konsekvenser.

Vid övervägande av det av herr Rydén anmälda fallet har emellertid utskottet kommit till det resultat, att Kungl. Maj:t icke kan anses hava överskridit de gränser, vilka, på sätt nu anförts, böra gälla för befogenheten att meddela dispens.

På grund av vad sålunda anförts har utskottet funnit den av herr Rydén gjorda anmälan

icke till någon utskottets åtgärd föranleda;

vilket utskottet får för riksdagen tillkännagiva.

Stockholm den 2 juni 1924.

På konstitutionsutskottets vägnar:

K. VON GEIJER.

Närvarande: Herrar von Geijer, K. J. Ekman, Thulin, Ljunggren, Reuterskiöld*, G. W. Hansson, Dahl*, Almqvist, Larsén, Johan Bergman, Magnusson i Tunhult*, Jansson i Edsbäcken, Engberg*, Bäckström*, Andersson i Igelboda*, Karlsson i Vadstena, Sjöström, Pehrsson i Göteborg, Fast och Svensson i Grönvik.

* Ej närvarande vid memorialets justering.

Reservationer

dels av herrar *Thulin* och *Engberg*, som anfört följande:

Det är ostridigt, att Konungen grundlagsenligt icke äger medgiva undantag från tillämpningen av vad som stadgas i lagar och författningar, vilka stiftas av Konungen och riksdagen gemensamt, där det icke uttryckligen föreskrives, att Konungen må medgiva dylikt undantag (dispens). Till nyss nämnda lagar och författningar hänföres först och främst civil-, kriminal- och kyrkolag (87 § regeringsformen) och kommunallag (57 § regeringsformen). Men även författningar av den natur, som avses i 89 § regeringsformen, stiftas numera i stor utsträckning av Konung och riksdag gemensamt. Genom delegation har Konungen avstått från att ensam stifta, förändra, förklara och upphäva lagar, som röra rikets allmänna hushållning samt grunderna för allmänna inrättningar av alla slag. Gränserna mellan de olika områdena av lagar och författningar hava under tidernas lopp alltid framflyttats i riktning mot att allt flera författningar stiftas av Konung och riksdag gemensamt.

På gränsen till berörda lagstiftningsområden stå författningar, vilka visserligen stiftas och utfärdas av Konungen ensam, men som i större eller mindre omfattning innehålla bestämmelser, vilka i ett eller annat avseende tillkommit under medverkan från riksdagens sida. Sagda medverkan kan hava varit påkallad, bland annat, med hänsyn till riksdagens anslagsbeviljande myndighet; vid anslaget kan riksdagen hava knutit bestämmelser, som till sin väsentliga innebörd inflyta i den ekonomiska eller administrativa författning, som av Konungen utfärdas.

I avseende å dispensmakten ifråga om nyss avsedda ekonomiska och administrativa författningar är det uppenbart, att sagda makt är ostridig i vad det gäller bestämmelser, som Konungen stiftat utan riksdagens medverkan. Beträffande åter sådana bestämmelser i sagda författningar, som tillkommit under riksdagens medverkan är dispensmakten icke lika ostridig. I avseende härå må följande överväganden göras.

En administrativ eller ekonomisk författning, i fråga om vilken Konungen icke delegerat sin lagstiftningsrätt, stiftas och utfärdas av Konungen ensam. Härav följer, att formuleringen av stadgandena i en dylik författning, även om dessa innehålla föreskrifter, som riksdagen i ett eller annat sammanhang uppställt såsom förutsättningar eller villkor, helt och hållet bero av Konungen. Därest Konungen icke intager dylika av riksdagen uppställda förutsättningar eller villkor *till sin sakliga innebörd* i vederbörande författning, föreligger ett inkonstitutionellt förfarande. Uppkommer frågan om ändring av ett dylikt stadgande, står det Konungen fritt att vidtaga ändringen; dock med noggrant iakttagande, att den sakliga innebörden icke utan riksdagens medverkan ändras. Ett stadgande av här angiven natur är därför till sin reala innebörd likställt med av Konung och riksdag gemensamt stiftad författning; till sin formella sida åter är stadgandet likställt med författningar, som helt och hållet bero

av Konungen. Enär meddelande av dispens innebär upphävande i visst eller vissa fall av tillämpningen av en bestämmelse, och upphävande av tillämpningen av en bestämmelse icke må ske i annan ordning än den, i vilken bestämmelsen blivit stiftad, ligger det i sakens natur, att dispensmakt, i avseende på det reala innehållet av en bestämmelse, som tillkommit under medverkan från riksdagen, icke kan medgivas.

Enligt vad som inhämtats, är rättspraxis i överensstämmelse med ovan berörda, på principiella överväganden grundade uppfattning.

Folkskolestadgan är hänförlig till de författningar, som avses i 89 §. Vissa av dess bestämmelser hava emellertid tillkommit under medverkan från riksdagens sida. Beträffande särskilt 35 § 3 mom., från vilken dispens nu blivit meddelad, må framhållas följande.

I 35 § 1 mom. av folkskolestadgan föreskrives, att barns skolålder räknas från och med det kalenderår, under vilket barnet fyller 7, till och med det under vilket barnet fyller 14 år. I 3 mom. av samma paragraf föreskrevs ursprungligen, att lärjunge, som ej vid skolålderns slut inhämtat de kunskaper, vilka erfordrades för avgång från skolan, fortfarande skulle anses skolpliktig; varemot lärjunge, som före denna tid inhämtat för avgång erforderliga kunskaper, ägde rätt att bliva från skolgång befriad. Det ifrågavarande tredje momentet är alltså att anse såsom ett undantag från första momentet. Genom kungörelsen den 16 september 1918 ändrades emellertid den senare delen av 35 § 3 mom. och kom att lyda: »varemot lärjunge, som före denna tid inhämtat för avgång erforderliga kunskaper, äger rätt att bliva från skolgång befriad, dock icke före det kalenderår, under vilket han fyller tretton år». Denna föreskrift har oförändrad influtit i stadgan den 26 september 1921 angående folkundervisningen i riket. Genom det enligt kungörelsen den 16 september 1918 gjorda tillägget till 35 § 3 mom. har från den i 35 § 1 mom. angivna allmänna regeln gjorts undantag, men detta undantag har uttryckligen begränsats till lärjungar, som uppnått viss ålder.

Tillägget »dock icke före det kalenderår, under vilket han fyller tretton år» har tillkommit efter förhandlingar vid 1918 års riksdag beträffande upprättandet av praktiska ungdomsskolor. Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen hemställt om vissa anslag, bland annat till fortsättningsskolorna. I riksdagens skrivelse nr 248 i anledning av Kungl. Maj:ts anslagsäskanden och vissa i en proposition nr 96 gjorda förslag anfördes följande:

»Det hinder för genomförande av en fortsättningsskolereform i här ovan antydda riktning, som ligger däri, att barn avgå från folkskolan vid för tidig ålder eller med alltför bristfälliga kunskaper och därför icke äga nödiga förutsättningar att tillgodogöra sig fortsättningsskolans undervisning, har departementschefen ansett böra motverkas därigenom, att nu gällande stadganden om tiden för avgång från folkskolan i vissa avseenden ändras. Han har för den skull ansett sig böra i samband med framställningen om fortsättningsskolan upptaga ett par av folkundervisningskommittén i dess betänkande om folkskolan gjorda förslag. Det ena av dessa går ut på att lärjunge icke måtte tillåtas avgå

från folkskolan före det kalenderår, under vilket han fyller tretton år och det andra innebär, att lärjunge icke skulle få på grund av fattigdom lämna folkskolan med blott inhämtad minimikurs enligt § 48 i folkskolestadgan före skolålderns slut, alltså icke före det år, under vilket han fyller fjorton år. Departementschefen anser sig böra förorda dessa båda förslag, vilka i själva verket icke innebära någon utsträckning av den ända sedan år 1842 stadgade skolåldern. Beträffande det förstnämnda av de båda förslagen har han emellertid funnit en förändring i så måtto önskvärd, att han anser det böra stadgas, att lärjunge icke skall tillåtas avgå från folkskolan förrän efter avslutandet av det läsår, under vilket han fyller tretton år. Det syntes eljest kunna i allt för stor utsträckning inträffa, att barnen komme att avbryta sin skolkurs mitt under läsåret.

Även riksdagen är av den mening, att bestämmelser i den angivna riktningen böra komma till stånd. Skola fortsättningskolans lärjungar verkligen kunna tillgodogöra sig en undervisning i enlighet med det ifrågasatta nya programmet, böra de tydligen icke komma till denna undervisning i en alltför omogen ålder eller med alltför svaga kunskaper. Riksdagen finner sig därför böra ansluta sig till det framlagda förslaget, dock närmast sådant det avfattats av folkundervisningskommittén. Då riksdagen anser sig böra utgå ifrån att avgång från folkskolan alltid skall ske vid det tillfälle under året, då avgångsprövning enligt skolans reglemente skall äga rum, och alltså förutsätter, att icke någon särskild prövning skall anordnas vid kalenderårets utgång, om läsåret icke då slutar, synes det nämligen riksdagen, som om den befarade avgången under läsårets lopp icke skulle i nämnvärd utsträckning behöva komma ifråga. Riksdagen vill alltså uttala sig för en bestämmelse såväl därom, att lärjunge icke må tillåtas avgå från folkskolan före det kalenderår, under vilket han fyller tretton år, som ock därom, att lärjunge icke må på grund av fattigdom lämna folkskolan med blott inhämtad minimikurs enligt § 48 i folkskolestadgan före skolålderns slut.»

Av riksdagens sålunda gjorda uttalanden torde framgå, att riksdagen *satte införande av bestämmelse om minimiålder för avgång från folkskolan såsom en förutsättning för anslag till fortsättningsskolan*. Ifrågavarande förutsättning anges visserligen endast i motiveringen och icke i utskottets kläm, men enligt vedertagen riksdagspraxis äro uttalanden i motiveringen till anslagsbeslut av lika bindande verkan, som om de angivits i den s. k. »klämnen». Då riksdagen uttalar »att lärjunge icke må tillåtas avgå före det kalenderår, under vilket han fyller tretton år» och därtill icke fogade medgivande om undantag i visst eller vissa fall, måste stadgandet i 35 § 3 mom. oaktat det formellt icke överensstämmer med riksdagens beslut, till sin sakliga innebörd vara indispensabelt.

Den allmänna ståndpunkt, konstitutionsutskottet intagit i avseende å Kungl. Maj:ts dispensmakt, leder till betänkliga konsekvenser. Utskottet har genom de i memorialet gjorda uttalandena i verkligheten förklarar Kungl. Maj:t äga en befogenhet, som Kungl. Maj:t hittills *icke* ansetts äga. Visserligen har utskottet sökt begränsa konsekvenserna av sin allmänna ståndpunkt genom att angiva, att, där riksdagens mening på ett otvetydigt sätt kommit till uttryck, Kungl. Maj:t skall, *så långt ske kan*, ställa sig densamma till efterrättelse. Därigenom lägges emellertid en godtycklig makt i Kungl. Maj:ts

hand och i realiteten kommer det att ligga i Kungl. Maj:ts fria skön att avgöra i vilken omfattning en bestämmelse, som riksdagen angivit såsom en förutsättning eller ett villkor för ett anslagsbeslut, skall tillämpas. På grund av vad sålunda anförts hava vi ansett, att utskottet i anledning av den gjorda anmälan bort för riksdagen tillkännagiva, att anledning till anmärkning föreligger mot statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet;

dels av herr *Almkvist*, som med instämmande av herrar *Larsén*, *Andersson* i Igelboda och *Fast*, ansett att utskottet i sitt memorial bort anföra följande:

Barns skolålder räknas, enligt § 35 mom. 1 i folkskolestadgan, »från och med det kalenderår, under vilket barnet fyller sju, till och med det, under vilket barnet fyller fjorton år».

I samma paragrafs tredje moment är det undantaget medgivet, att lärjunge, som före skolålderns slut »inhämtat för avgång erforderliga kunskaper äger att bliva från skolgång befriad, dock icke före det kalenderår, under vilket han fyller tretton år».

I kungl. stadgan den 16 september 1918 för fortsättningsskolan är förordnat, att en var, som med fullständigt avgångsbetyg enligt § 47 i gällande folkskolestadga lämnat den egentliga folkskolan, är pliktig att inträda i fortsättningsskola vid början av närmast därefter infallande läsår.

Denna serie av åldersbestämmelser har tillkommit för att hindra dels för tidig avgång från den egentliga folkskolan, dels för tidig övergång till fortsättningsskolan. Att så är förhållandet framgår bl. a. av föredragande departementschefens anförande till statsrådsprotokollet den 15 februari 1918 angående upprättandet av praktiska ungdomsskolor, därvid han bl. a. yttrade, att avsikten med den då ifrågasatta ändrade lydelsen av § 35 mom. 3 i folkskolestadgan vore att möjliggöra, att barnen vid övergången till fortsättningsskolan nått sådan åldersmognad och förvärvat så stora kunskaper, att de med framgång kunde deltaga i fortsättningsskolans undervisning. Riksdagen förklarade i den skrivelse, som avläts i ärendet, att riksdagen ville »uttala sig för» en bestämmelse med av departementschefen angivet innehåll.

Med särskild hänsyn till den praktiska undervisning och uppfostran, som fortsättningsskolor av 1918 års typ skola meddela, är det, enligt utskottets mening, av stor betydelse att givna åldersbestämmelser, vilka äro att betrakta som en garanti för att icke det ändamål, för vilket de praktiska ungdomsskolorna organiserats, skall äventyras på grund av lärjungarnas bristande mognad. icke rubbas.

Därest Kungl. Maj:t konstitutionellt äger rätt att meddela dispens från det undantag, som är medgivet genom bestämmelsen i folkskolestadgan, § 35 mom. 3, bör denna rätt utövas blott i extrema undantagsfall.

Det av hr Rydén anmärkta fallet kan, enligt utskottets mening, icke betraktas som ett dylikt undantagsfall. Såsom skäl för ansökningen har nämligen endast åberopats, att Rune Per Holger Holmkvist genomgått folkskolans sjätte

klass. Vid andra ansökningar om dispens från här ifrågavarande åldersbestämelse, ha även andra och mera vägande skäl blivit anförda, men ansökningarna ha det oaktat avslagits. Beträffande Holmkvist torde det böra uppmärksammas att han, då ansökningen av Kungl. Maj:t bifölls, ännu icke fyllt 12 år.

Utskottet hyser alltså den uppfattningen, att Kungl. Maj:t därigenom, att bifall lämnats till Holmkvists ansökan, hädanefter svårligen lär kunna vägra dispens i alla de fall, då blott det skälet, att vederbörande genomgått folkskolan, blivit anført.

Det är därför att befara, att genom konsekvenserna av den nu givna dispensen folkskolestadgans bestämmelser rörande lärjunges minimiålder för avgång från folkskola och för inträde i fortsättningskola bliva helt illusoriska och det ändamål, riksdagen med deras införande velat vinna, till väsentlig del förfelat.

På grund av vad sålunda anförts, har utskottet funnit detta ärende vara av beskaffenhet, att anmälan bör, jämlikt § 107 regeringsformen, göras hos riksdagen mot föredragande departementschefen, statsrådet Clason;

dels av herrar Bäckström, Karlsson i Vadstena och Sjöström.